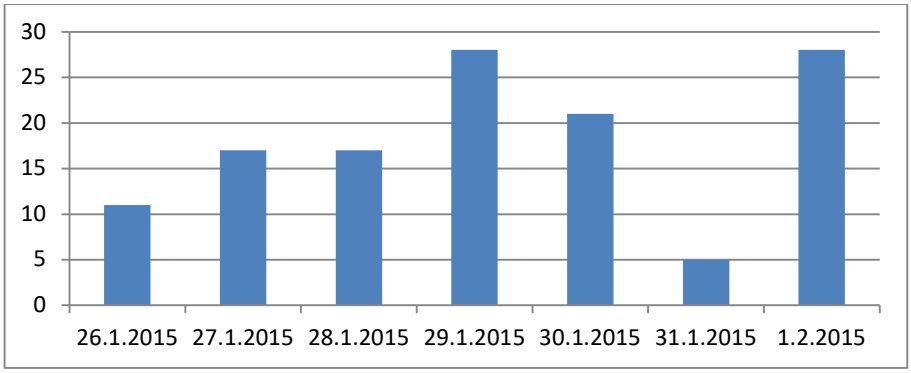
Médiá pred referendom zaujímajú najmä homosexuáli a cirkev (analýza III)

Ešteže referendum bude už túto sobotu, lebo počet textov v médiách začína presahovať výskumnú kapacitu jednotlivca. Zo spleti tém a argumentov sa však postupne vynárajú stálice, na ktorých možno pozorovať ideové podhubie diskurzu. Už teraz je zrejmé, že zhrnutie mediálneho referendového diskurzu prinesie zaujímavé poznatky o našej spoločnosti. Ponúkneme ho po referende – teraz prinášame tretiu čiastkovú analýzu venovanú týždňu od 26. januára do 1. februára.

Zo skúmaných siedmich tlačených a webových médií (SME, Denník N, Hospodárske noviny, Pravda, Týždeň, Postoy, Jetotak) sme v týždni od 26. januára do 1. februára získali 127 materiálov. Po novom sme medzi ne zaradili aj karikatúry. Keď ich (pre porovnateľnosť vzorky) odrátame, dostaneme 45-percentný nárast oproti predchádzajúcemu týždňu (83 textov).

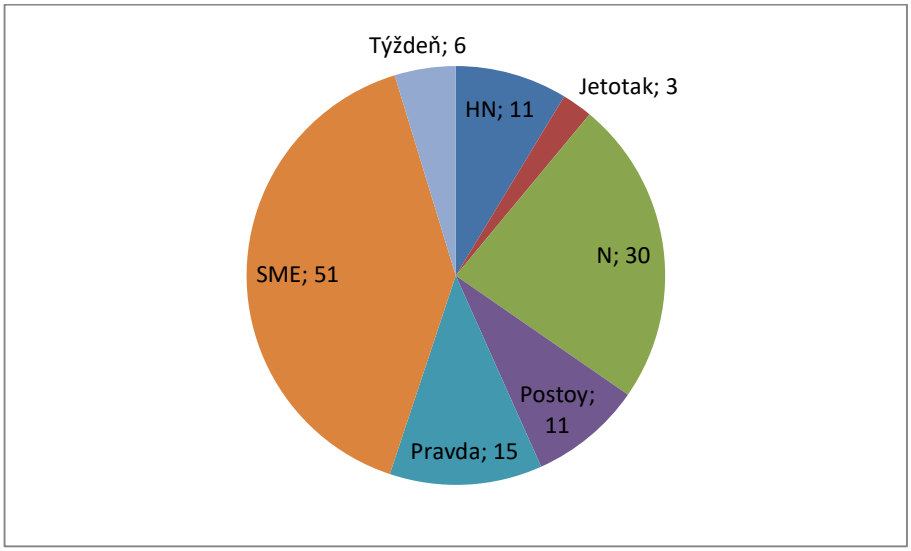
Produktivita médií tentoraz nekopírovala „klobúkový" priebeh uplynulých týždňov. Bola by – nebyť hojnej nedeľnej produkcie (28 textov), ktorou sa záver týždňa vyrovnal štvrtkovému vrcholu.

Graf č. 1: Počet textov v jednotlivých dňoch

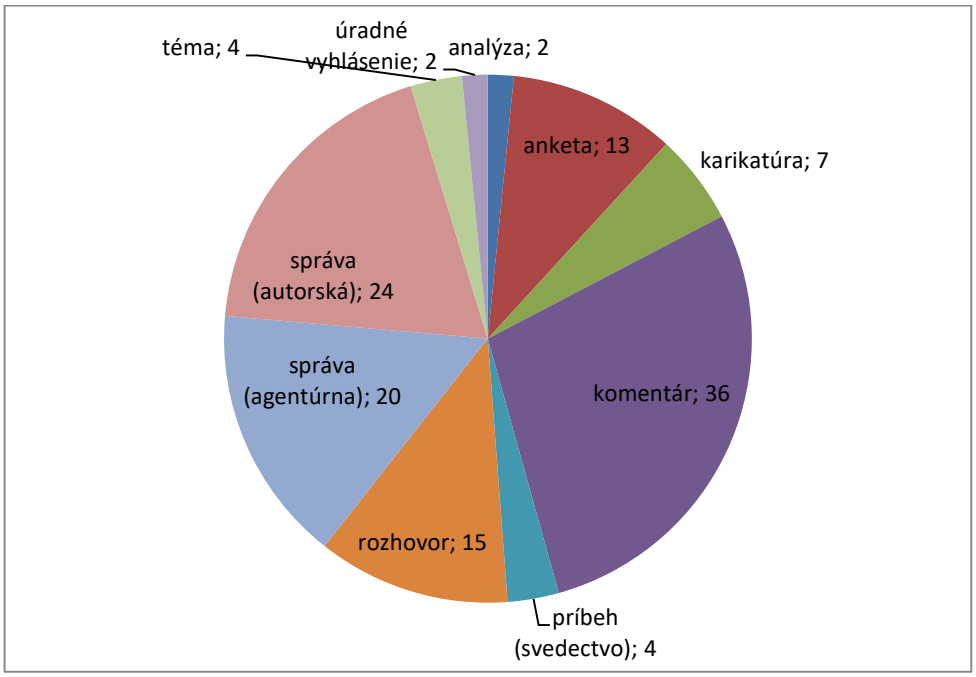
Prvenstvo v záujme o referendovú tému si udržal denník SME, pričom zároveň výrazne zvýšil svoj náskok – z jeho dielne pochádzalo až 40 % všetkých textov (v predchádzajúcich sledovaných týždňoch to bolo 30 %). Svoju aktivitu zintenzívnil aj Denník N; naopak, denníky Pravda a Hospodárske noviny zaostali. Ak bol v predchádzajúcom týždni rovnocenným partnerom denníkov portál Postoy, tento týždeň už tempo neudržal; ale zavesil sa denníkom na chvost – kým Týždeň a Jetotak sa uspokojili s nižšou produkciou.

Graf č. 2: Počet textov v jednotlivých médiách

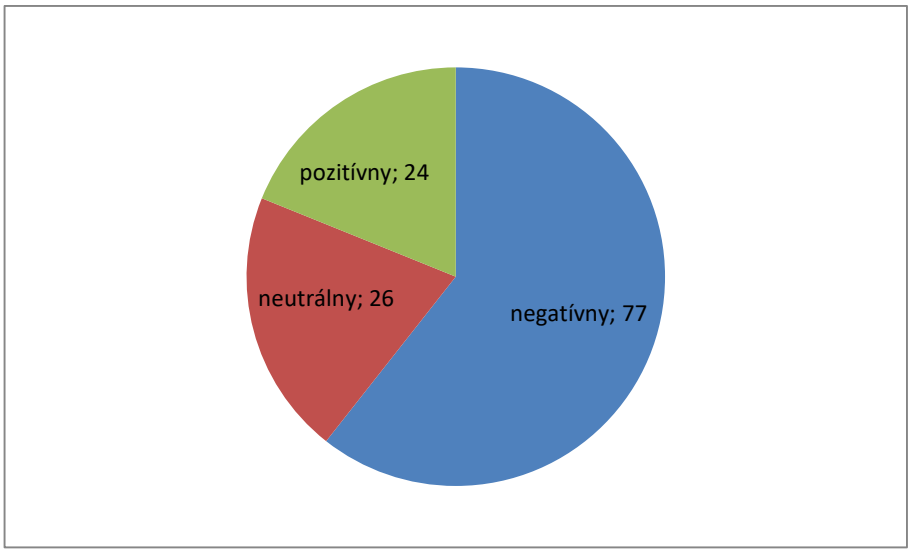
Zo žánrového hľadiska dominovali správy, avšak podstatne menej ako v predchádzajúcom týždni: ich podiel poklesol zo 60 % na 35 %, a to najmä v prospech komentárov, ankiet a niektorých úplne nových žánrov – okrem spomínaných karikatúr, ktoré sme doteraz nereflektovali, sa objavili úradné vyhlásenia (dve vyhlásenia Prešovskej archieparchie publikované na Postoyi) a zvýšil sa počet príbehov. Ankety začalo okrem Denníka N prinášať aj SME, rovnako príbehy (resp. svedectvá) boli doménou týchto dvoch denníkov. Žiadne spravodajské texty neprinášali Týždeň a Jetotak, ktoré sa sústredili výlučne na komentáre, prípadne témy (Týždeň). Denník N nepublikoval žiadnu agentúrnu správu (iba autorské), naopak, Hospodárske noviny využívali takmer iba agentúrne správy (osem z desiatich). Denník SME mal viac autorských správ, denník Pravda viac agentúrnych.

Graf č. 3: Počet textov podľa žánrov

Oproti predchádzajúcim týždňom sa výrazne zvýšil podiel negatívne ladených textov: na 61 % oproti 48 % v minulom týždni.

Graf č. 4: Náboj textov

Negatívne ladenie jednoznačne dominovalo v príbehoch (svedectvách), ktoré denníky prinášali na dokreslenie spokojného a bezproblémového života homosexuálnych párov a ich (adoptovaných alebo vlastných) detí. Pomerne negatívne boli ladené aj ankety, a to vďaka tým uverejňovaným v SME, kde vždy (vo všetkých šiestich publikovaných anketách) prevažovali negatívne názory oslovených. Zopakovalo sa pozitívnejšie a neutrálnejšie ladenie agentúrnych správ v porovnaní s autorskými, pretože agentúry publikujú aj jednostranné výpovede po tlačovkách a pod., kde sa neusilujú dať priestor druhej strane. Pozitívne ladené komentáre sme zaregistrovali iba na Postoyi, v SME (dva komentáre Juraja Hrabka) a v Týždni (dva komentáre Fera Múčku).

Tab. č. 1: Vzťah náboja a žánrov

Náboj	analýza	anketa	karikatúra	komentár	príbeh (svedectvo)	rozhovor	správa (agentúrna)	správa (autorská)	téma	vyhlásenie	Celkový súčet
Negatívny	0%	46%	57%	72%	100%	73%	30%	75%	50%	0%	61%
Neutrálny	100%	38%	14%	3%	0%	27%	35%	21%	25%	0%	20%
Pozitívny	0%	15%	29%	25%	0%	0%	35%	4%	25%	100%	19%
Celkový súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

V náboji textov sa potvrdili doterajšie pozorovania: jednoznačne negatívne je vyhranený voči referendu a súvisiacim témam portál Jetotak, jednoznačne pozitívne Postoy a úplne vyrovnane sa k nim stavia Týždeň. Spomedzi denníkov ostala najnegatívnejšie ladená Pravda, v Denníku N bol v porovnaní so SME vyšší podiel neutrálnych textov (vďaka anketám, kde Denník N dával vyrovnaný priestor obom názorovým stranám). Zmenu sme zaznamenali v Hospodárskych novinách, a to v prospech neutrálnych textov na úkor negatívnych – práve pre spomínaný vysoký podiel agentúrnych správ (autorské ustúpili do úzadia).

Tab. č. 2: Vzťah náboja a médií

Náboj	HN	Jetotak	N	Postoy	Pravda	SME	Týždeň	Celkový súčet
Negatívny	18%	67%	63%	0%	87%	75%	50%	61%
Neutrálny	45%	33%	30%	9%	7%	18%	0%	20%
Pozitívny	36%	0%	7%	91%	7%	8%	50%	19%
Celkový súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ak sme v minulom týždni konštatovali pomerne jasne vyprofilované personálne pokrytie témy referenda v redakciách, tento týždeň sa načrtnutý obraz narušil: Miro Kern v Denníku N nenapísal v danom týždni ani jeden text, odmlčal sa aj Imrich Gazda na Postoyi (iba jeden text). K Daniele Jancovej v SME sa pridali kolegovia Iris Kopcsayová a Roman Cuprik. V Hospodárskych novinách obe autorské správy pochádzali od Petra Kováča. V Pravde sa v tejto téme spravodajsky angažovali najmä Sabína Nagyová a Daniela Balážová. Komentátori sa striedali, aktívnejšie sa k téme referenda vracali Peter Schutz a Juraj Hrabko, obaja v SME.

Z tematického hľadiska sa z hľadáčika médií postupne vytrácalo neodvysielanie propagačného šotu Aliancie za rodinu a účasť moderátorky RTVS Natálie Žembovej v ňom; naopak, z aktualít v tomto týždni bodovalo neodvysielanie gréckokatolíckej liturgie so spornou kázňou na RTVS a pastiersky list katolíckych biskupov. Kľúčovou témou mediálneho diskurzu sa stalo postavenie homosexuálov v spoločnosti (ich životné podmienky, miera tolerancie voči nim, ich vnútorné prežívanie). Na sile naberali témy kampane (jednotlivé kampaňové iniciatívy na oboch stranách, technické stránky kampane, spustenie stránky nejdeme.sk, bilbordy s pápežom Františkom a pod.), prognóz týkajúcich sa účasti a úspešnosti referenda, prieskumu agentúry Focus pre denník SME či možnosti vzniku novej politickej strany na základni Aliancie za rodinu. Významné pozície v rebríčku diskutovaných tém si udržala potreba referenda (najmä názory osobností, politikov a strán naň), adopcie, sexuálna výchova. Ako nové sa do popredia dostávali témy ako polarizácia spoločnosti (médiá si všímali konfliktnú agresívnu atmosféru), cirkev, resp. kresťanstvo (jeho pozícia a úloha v našej súčasnej spoločnosti) a vzťah cirkvi a referenda (angažovanosť cirkvi na kampani a pod.).

Tab. č. 3: Tematické kategórie

Téma	Počet	Podiel
postavenie homosexuálov	32	25%
potreba referenda	31	24%
kampaň	20	16%
neodvysielaná liturgia	15	12%
adopcie	15	12%
sexuálna výchova	13	10%
účasť	10	8%
pastiersky list	8	6%
polarizácia	7	6%
založia stranu?	7	6%
prieskum Focusu	7	6%
cirkev (kresťanstvo)	6	5%
ohrozenie rodiny	6	5%
cirkev a referendum	5	4%

šot	4	3%

Okrem týchto sme zaznamenali ďalších 17 minoritných tém, medzi ktoré patrilo napr. filozofickejšie poňatie homosexuality ako takej, manželstva ako takého, kultúrnej vojny, inštitútu referenda, inštitútu rodiny či stavu demokracie. Po jednej zmienke si vyslúžilo napr. vyhlásenie vedcov SAV k referendu či zriadenie infolinky na ministerstve vnútra.

Každý text sme okrem tematického rozboru podrobovali skúmaniu z hľadiska argumentačného základu, čiže všeobecne zdieľaného presvedčenia, o ktoré autor opieral svoje posolstvo v nádeji, že bude v publiku pochopené a prijaté. Ako najsilnejšie sa potvrdilo presvedčenie, že homosexualita je úplne normálna a v poriadku, takže nie je dôvod rovnakopohlavným párom odopierať adopcie či registrované zväzky v nejakej forme. Pozícia tohto argumentu sa v priebehu sledovaného obdobia postupne mierne posilňovala. Podobne si silnú pozíciu zachovával argument, že homosexuáli sú menšina, ktorá je v našej spoločnosti utláčaná, upierajú sa jej ľudské práva a treba ju podporiť. Pomerne výrazne posilnil svoju pozíciu argument, že cirkev (v spolupráci s Alianciou za rodinu) manipuluje spoločnosť (zavádza, klame, straší). Oproti minulým týždňom vzrástla sila presvedčenia, že referendum stojí na nenávisti voči slabej spoločenskej skupine (na hrubosti a morálnej nadradenosti), ako aj sila presvedčenia, že už samotná polarizácia spoločnosti je veľmi negatívny jav hodný odsúdenia. V tomto duchu výtvarníčka Lucia Dovičáková v rozhovore pre Denník N citovala Adelu Banášovú: „Dnešná doba potrebuje viac ako pravdu porozumenie.“

Tab. č. 4: Argumentačné kategórie

Argument	Počet	Podiel
homosexualita je ok	33	29%
obmedzovanie menšiny	26	23%
cirkev manipuluje	25	22%
nepolarizovať!	23	21%
nenávisť	20	18%
elity a médiá manipulujú	15	13%
buďme realisti	14	13%
nezaujímavé	14	13%
demokracia	13	12%
zlé kresťanstvo a cirkev	12	11%
rodinu treba chrániť	10	9%
vývoj	8	7%
nanucovanie zhora	7	6%
rodičia › škola	7	6%
nič nehrozí	6	5%
sexuálna morálka	5	4%
LGBTI aktivizmus	4	4%
prirodzenosť	4	4%
otázky sú zle nastavené	4	4%

Na opačnom argumentačnom póle bolo aj tento týždeň najvýraznejšie presvedčenie, že elity v spolupráci s médiami manipulujú spoločnosť, nanucujú jej menšinovú ideológiu a tlačia ju, kam nechce. Zástancovia referenda sa zároveň opierali o argument, že referendum je výdobytkom demokracie a už len preto treba nechať zaznieť hlas ľudu, ako aj o argument, že rodina si zaslúži podporu a ochranu. V tejto názorovej skupine sa opakovalo aj presvedčenie, že práva rodičov sú vo výchove nadradené právam školy a štátu, že sexuálna morálka je dôležitá (preto napr. nemožno predčasne sexualizovať deti, viesť ich k voľnému sexu a pod.), že LGBTI loby manipulatívne presadzuje škodlivé idey a že v súčasnosti je ohrozená prirodzenosť stvorenia (základný Bohom daný poriadok), ku ktorej sa treba vrátiť.

Do kategórie „buďme realisti“ sme zaradili argumenty o skutočných problémoch súčasných rodín, ktoré sú vzdialené referendovým otázkam a referendum ich vôbec nerieši. V kategórii „nezaujímavé“ boli argumenty o neužitočnosti a nezmyselnosti referenda. Zopakovali sa aj kategórie „vývoj“ (vývoj znamená pokrok k lepšiemu, treba ho rešpektovať, neostávať v stredoveku a prijať, že napr. formy rodiny sú v súčasnosti rôzne a sú rovnocenné) a „nanucovanie zhora“ (odpor voči diktovaniu morálnych pravidiel, zasahovaniu do intimity a pod.). Ako nová sa v skúmanom týždni objavila kategória zlého kresťanstva a cirkvi (cirkev je mamonárska, mocichtivá, najradšej by nás ovládala v náboženskom štáte, viera je slepá a nebezpečná). Pomerne často sa zároveň opakovalo presvedčenie, že „nič nehrozí“, čiže aliancia a cirkev zbytočne strašia a šíria hoaxy, pričom napr. sexuálna výchova je dobrá a neškodná.

Okrem spomenutých argumentov sme vyšpecifikovali ešte ďalších 24 argumentačných kategórií s nižším výskytom, z ktorých možno spomenúť napr. presvedčenia, že neexistuje právo na dieťa, že na deťoch sa neexperimentuje, že politické strany by mali byť hodnotovo vyprofilované (a nie zbabelo všeobsiahle), že pravda je relatívna alebo že demokracia a štát sú v kríze (demokracia sa zvrháva na populizmus a štát stráca dôveryhodnosť).

Ak by sme chceli referendový mediálny diskurz daného týždňa dokresliť použitou expresívnou lexikou, najbohatší materiál nám ponúkne neodvysielanie gréckokatolíckej liturgie na RTVS. Kázeň kňaza Rastislava Baku vyvolala prudké vášne. Katarína Zavacká v rozhovore pre Pravdu napr. v tejto súvislosti spomínala koncentračné tábory; Osvienčim, Slovenský štát a totalita sa skloňovali aj v správe Daniely Balážovej a Sabíny Nagyovej (tiež pre Pravdu). Peter Javůrek (rovnako v Pravde) nazval kazateľa „rozguráženým farárkom“, hovoril o nacistoch a stredoveku. Kňazove často citované slová „Zobuďte sa, zastavte mor treťoho tisicroča. Postavte železnu oponu takej tolerancii a prekručovaňu. Vytlačte totu špinu za hranici štátu“ sa dávali do výslovného súvisu s homosexuálmi. Sabína Nagyová v Pravde napr. napísala, že ich kňaz vyslovil „v súvislosti s homosexuálmi“ a autor so skratkou -su- v tom istom denníku tvrdil, že dôvodom neodvysielania liturgie boli „nenávistné výroky kňaza namierené proti homosexuálom“. Neskôr viaceré médiá uverejnili správu agentúry SITA (resp. priamo vyhlásenie prešovského biskupstva), kde sa dokladuje, že týmito slovami kňaz citoval ruskú matku, ktorej zobrali deti.

V lexikálnej rovine pokračoval aj spor o interpretáciu pomenovania referenda. Peter Schutz v SME napr. o ňom hovoril na viacerých miestach zásadne ako o referende „o rodine“ (v úvodzovkách), o referende – údajne – o rodine, prípadne alianciu nazýval Alianciou za – údajne – rodinu. Peter Javůrek v Pravde ju nazval „falošným občianskym združením“, aby poukázal na jej cirkevné pozadie. Podobne používal úvodzovky Miroslav Szabó v eseji pre Jetotak („referendum o rodine“).

Pri vymýšľaní expresív adresovaných samotným organizátorom referenda sa znova vyznamenal najmä Peter Javůrek, napr. svojimi „manipulátormi“, „šíriteľmi lží a fanatikmi“, „šarlatánmi“ či „chiliastami“ očakávajúcimi koniec sveta. Slovenskí biskupi sú podľa neho „odtrhnutí od reality ako tí poslední hltači konšpiratívnych webov“ a svoje hrozby tvoria v „pokrútenej mysli“. Juraj Droba z SaS v ankete pre SME nazval organizátorov „pochybnou kléroteroristickou organizáciou“, ktorá „sa perfídnym spôsobom pokúša obmedziť ľudské práva jednej z menšín“. „Na tomto zvrátenom stredovekom pohone na čarodejnice“ sa odmietol zúčastniť. Silvester Lavrík zas oživil diskur „propagandistami a insitnými exorcistami“, ktorým pripísal „hysterický strach z inakosti“. Do online rozhovoru Hospodárskych novín s Antonom Chromíkom prenikla aj rétorika sociálnych sietí, keď si hovorca aliancie vyslúžil od čitateľa Alexandra pomenovanie „polointeligentné hovädo“, cirkev bola stotožnená s „pedofilmi“ a všetci zainteresovaní to majú podľa pisateľa „v hlave kompletne vykradnuté“. Odpoveď znela: „Ďakujem za urážky. Pre dobro sa oplatí trpieť.“

Na druhej strane názorového spektra sme ako expresívnejšie ladené zaznamenali pomenovania v komentári Pavla Martinického pre Postoy („dúhoví aktivisti“, „homoaktivisti“) a termín Vladimíra Palka „tyranská kultúra utláčajúca kresťanov“ prezentovaný na tom istom portáli.

Ukazuje sa, že s pribúdajúcimi textami pribúdajú aj tematické a argumentačné kategórie, čím sa analýza diskurzu stáva menej prehľadnou. Zároveň sa však ukazujú stabilné, opakujúce sa, kľúčové kategórie. V oblasti tém je takou najmä postavenie homosexuálov a v oblasti argumentov presvedčenie, že homosexualita a homosexuálne správanie sú prirodzené a dobré, takže niet dôvodu ich akokoľvek obmedzovať. Na to nadväzujú argumenty o prirodzenom vývoji rôznych alternatív rodinného spolužitia, ktoré sú si rovné. Zdá sa, že práve tieto náznaky ideových východísk môžu ponúknuť látku na budúcu hlbšiu analýzu slovenských spoločenských nastavení a na tvorbu stratégií pri presadzovaní noriem týkajúcich sa morálky.

Terézia Rončáková